

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΑΤΡΩΝ
UNIVERSITY OF PATRAS

ΑΝΟΙΚΤΑ ακαδημαϊκά
μαθήματα ΠΠ

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

Το κωμικό και η Ποιητική της Ανατροπής

Ενότητα 5: Ειρωνικό προσωπείο: το παράδειγμα του Γιάννη Σκαρίμπα

Κατερίνα Κωστίου
Τμήμα Φιλολογίας

ενότητα 5

**Ειρωνικό προσωπείο: το παράδειγμα
του Γιάννη Σκαρίμπα**

<http://www.chronosmag.eu/index.php/l-xthpls-x-p-s.html>

ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ 5

Ο σκοπός της ενότητας 5 είναι η ανάγνωση του αφηγήματος «Ούλοι μαζί κι ο έρωτας», της συλλογής *Καῦμοί στο Γριπονήσι* (1930) του Γιάννη Σκαρίμπα, μέσα από την οπτική του ειρωνικού προσωπείου.

Βασικός στόχος της ενότητας είναι ο προσδιορισμός των ιδιοτήτων του ειρωνικού προσωπείου και ο εντοπισμός της λειτουργίας του με τη συνδρομή της θεωρίας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ 5

- Η ειρωνική γλώσσα του Γιάννη Σκαρίμπα.
- Η αναπαράσταση της αναπηρίας στη λογοτεχνία.
- Η αναπαράσταση των κωφάλαλων στη νεοελληνική λογοτεχνία.
- Το ειρωνικό προσωπείο του κωφάλαλου στο διήγημα του Σκαρίμπα «Ούλοι μαζί κι ο έρωτας».
- Το σκαριμπικό μοντέλο της αναπηρίας και η λειτουργία της ειρωνείας.
- Βιβλιογραφία

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ 5

Στην ενότητα 5 επιχειρείται η ανάγνωση ενός πρωτοποριακού αφηγήματος του Γιάννη Σκαρίμπα μέσα από τον άξονα της θεωρίας του ειρωνικού προσώπειου.

Συγκεκριμένα, εξετάζεται η λειτουργία του κωφάλαλου πρωταγωνιστή του διηγήματος «Ούλοι μαζί κι ο έρωτας» της πρώτης συλλογής διηγημάτων του Σκαρίμπα *Καϋμοί στο Γριπονήσι* (1930), μέσα από τη θεωρία της ειρωνείας αλλά με τη συνδρομή και άλλων θεωριών (Disability Studies, Post-colonialism).

Παράλληλα, στην ενότητα αυτή φαίνεται πώς η πρωτοποριακή ειρωνική γλώσσα του Σκαρίμπα διαμορφώνεται ήδη από την πρώιμη φάση του συγγραφικού του έργου, αλλά και πώς το ειρωνικό προσώπειο συνιστά ένα μείζον συγγραφικό εργαλείο, ιδίως στα χέρια του έκκεντρου πεζογράφου της γενιάς του '30.

Η ειρωνική γλώσσα του Γιάννη Σκαρίμπα

- Ο Σκαρίμπας και η Γενιά του 30
- Η πρωτοποριακή θέση της πεζογραφίας του Σκαρίμπα οφείλεται στη μοντέρνα ειρωνεία του η οποία υπονομεύει ή και ανατρέπει κάθε καθεστηκυία τάξη πραγμάτων τόσο σε επίπεδο νοηματικό όσο και σε επίπεδο γλωσσικής κατασκευής.
- Προϋπόθεση μελέτης της ειρωνικής γλώσσας του Σκαρίμπα είναι η εξοικείωση με την ιδιότυπη ρητορική του και με τα συγγραφικά του εργαλεία.
- Οι χαρακτήρες των πεζογραφημάτων του ως ένα από τα σημαντικότερα εργαλεία της ανατρεπτικής του γλώσσας.
- Η πρώτη εμφάνιση ιδιότυπων ειρωνικών προσωπειών στη συλλογή διηγημάτων *Καϋμοί στο Γριπονήσι* (1930).

Η αναπαράσταση της αναπηρίας στη λογοτεχνία

- Η ηγεμονία της «αρτιμελούς» κανονικότητας: οι ανάπηροι, άρα και οι κωφάλαλοι, συνδέονται με μια σειρά αρνητικών στερεοτύπων, τα οποία συνιστούν έκδοχα ενός «πολιτισμικού ιμπεριαλισμού» έκτυπου στα λογοτεχνικά κείμενα.
- Douglas Baynton: «η έννοια της κωφαλαλίας, όπως και οι έννοιες φύλο, έθνος, ηλικία και άλλες όπου ενέχεται η έννοια της φυσικής διαφοράς δεν έχουν σταθερό περιεχόμενο· είναι μέρος ενός πολιτισμικά διαμορφωμένου σημασιακού δικτύου και πρέπει κάθε φορά να ερμηνεύονται. Η πρόσληψη της έννοιας “κωφάλαλος” αλλάζει ανάλογα με την εποχή και έχει την ιστορία της».
- Μέσα στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής κριτικής η αναπηρία έχει συνδεθεί με την μετα-αποικιοκρατική ιδεολογία στη βάση του εξής παραλληλισμού: οι πράξεις της νόρμας καθορίζονται από πατερναλισμό, εθνοκεντρισμό, αρνητικά στερεότυπα και η στόχευσή τους είναι η οικονομική εκμετάλλευση και η δημιουργία τεχνητών εξαρτήσεων.

Η αναπαράσταση της αναπηρίας στη λογοτεχνία

- Συχνά οι εμπειρίες της αναπηρίας και της αποικιοκρατίας έχουν συνδεθεί με τέτοιον τρόπο ώστε έχει δημιουργηθεί κοινή ρητορική και κυρίως ένας μεγάλος αριθμός κοινών μεταφορών: η αποικιοκρατία είναι δυνατόν να προσληφθεί μέσα από τη μεταφορά της αναπηρίας και της αρρώστιας του εθνικού σώματος, ενώ συχνά χρησιμοποιείται ως σύμβολο των κακών της αποικιοκρατίας· αντίστροφα, η ρητορική που σημαίνει την κοινωνική εκβολή του προβλήματος της αναπηρίας παραπέμπει σε θέματα και δηλώνεται με όρους που σχετίζονται άμεσα με την αποικιοκρατία (εξορία, σύνορα, εγκλεισμός, κτλ.).
- Η εξεικόνιση των ανάπηρων χαρακτήρων είναι πρωτίστως μια πολιτισμική κατασκευή, η οποία συνήθως ορίζεται από την κυρίαρχη ιδεολογία.
- Η απεικόνιση των ανάπηρων στη λογοτεχνία είναι συχνά αναξιόπιστη, αφού δεν αναπαριστά τις εμπειρίες και τον τρόπο ζωής των ανάπηρων στην πραγματικότητα, αλλά συσκοτίζει την πρόσληψη της αναπηρίας από τους ίδιους προβάλλοντας το στερεότυπο της απομόνωσης και της περιθωριοποίησής τους.

Η αναπαράσταση των κωφάλαλων στη νεοελληνική λογοτεχνία

- Τα τυπολογικά χαρακτηριστικά της αναπαράστασης
- Ο ρόλος του περιβάλλοντος
- Η αιτία της αναπηρίας
- Περιπτώσεις κωφάλαλων στη νεοελληνική λογοτεχνία
έως και τη γενιά του '30

Το ειρωνικό προσωπείο του κωφάλαλου στο διήγημα του Σκαρίμπα «Ούλοι μαζί κι ο έρωτας»

- Ο αφηγητής
- Το ιδιόλεκτο
- Οι δυνατότητες της αφήγησης
- Ο ψυχισμός του κωφάλαλου
- Η αισθητηριακή έλλειψη ως φυσικό πλεονέκτημα
- Η ετερότητα και η ειρωνική οπτική απέναντι στη νόρμα
- Η ανατροπή της νόρμας
- Η αναπηρία της νόρμας
- Η ανεστραμμένη θέαση του κόσμου
- Η θεματοποίηση της συμβατικής γλώσσας
- Ο ρόλος των αποσιωπητικών και της σιωπής

Το σκαριμπικό μοντέλο της αναπηρίας και η λειτουργία της ειρωνείας

- Η ανατροπή του κυρίαρχου κοινωνιολογικού και λογοτεχνικού μοντέλου
- Η ανατροπή της κυρίαρχης αφηγηματικής συνθήκης της λογοτεχνίας
- Το ειρωνικό προσωπείο του κωφάλαλου ως προάγγελος της μοντέρνας ειρωνικής γλώσσας του Σκαρίμπα
- Η υπονόμηση της συμβατικής πρόσληψης της πραγματικότητας
- Η υπονόμηση της ερμηνευτικής ετοιμότητας του αναγνώστη
- Ο σύνθετος συγγραφικός στόχος του Σκαρίμπα
- Η αναπηρία ως λειτουργία της έννοιας της κανονικότητας
- Το προσωπείο του κωφάλαλου και οι δυνατότητες της λογοτεχνικής γραφής
- Η α-σημία και η σιωπή ως μεταφορά της μεταλλασσόμενης πραγματικότητας
- Η σιωπή και η ταυτότητα του προσωπείου
- Η απόκλιση από τη νόρμα και η ανάγκη της αφήγησης

Βιβλιογραφία

- ΣΚΑΡΙΜΠΙΑΣ, ΓΙΑΝΝΗΣ (1994), *Καϋμοί στο Γριπονήσι*, επιμ. Κατερίνα Κωστίου, Νεφέλη, Αθήνα (1930).
- Barnes C. and Mercer G., *Disability*, UK, Polity Press, 2003.
- BAYNTON, DOUGLAS (2010), «“A Silent Exile on This Earth”: The Metaphorical Construction of Deafness in the Nineteenth Century», Lennard J. Davis (ed.), *The Disability Studies Reader*, New York and London, Routledge, 2010, 33-51: 33 (1997).
- ΛΑΖΑΝΑΣ, ΒΑΣΙΛΗΣ, (1992), *Οι κωφάλαλοι στην ξένη και τη νεοελληνική λογοτεχνία*, Αθήνα, Παπαδήμας, 1992.
- LANE, HARLAN (2010), “Construction of Deafness”, Lennard J. Davis (ed.), *The Disability Studies Reader*, ό.π., 83).
- SHERRY MARK, «(Po,st)colonizing disability», Lennard J. Davis (ed.), *The Disability Studies Reader* ό.π., 94-106: 104.
- M., OLIVER, *Understanding disability: From theory to practice*. New York, Palgrave, 1996, 88.
- LENNARD, DAVIS, *Enforcing Normalcy: Disability, Deafness, and the Body*, New York, Verso, 1995, 2.
- MITHELL, DAVID & SNYDER , SHARON, «Narrative prosthesis», Lennard J. Davis (ed.), *The Disability Studies Reader*, ό.π., 274-287: 279-280.

Τέλος Ενότητας

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Πανεπιστήμιο Πατρών, Κατερίνα Κωστίου, Τίτλος μαθήματος: «Ερευνητικά Ζητήματα Νεοελληνικής Φιλολογίας. Το κωμικό και η Ποιητική της Ανατροπής. Ενότητα 5: Ειρωνικό προσώπιο: το παράδειγμα του Γιάννη Σκαρίμπα».

Έκδοση: 1.0. Πάτρα 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση:

<https://eclass.upatras.gr/courses/LIT1770/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Πατρών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «**Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση**» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

